

Svulstighedssygen

Sprogligheder

Farø, Ken Joensen; Elbro, Carsten

Published in:
Maal og Maele

Publication date:
2011

Document version
Også kaldet Forlagets PDF

Document license:
[Ikke-specificeret](#)

Citation for published version (APA):
Farø, K. J., & Elbro, C. (2011). Svulstighedssygen: Sprogligheder. *Maal og Maele*, 3(December), 3-4.

Mål 3 + mæle

Løftebrud

Er den nye regering skyldig i løftebrud? Et ordentligt svar kræver en præcis forståelse af, hvad et løfte er. Klaus Kjøller leverer begge dele på

side 6.

Sprogligheder

2

Løftebrud

6

Stråmænd

8

Det er ikke en naturlov

at Mål og Mæle nr. 4 når at udkomme før jul. Det er en stråmand. Lars Brink fortæller om det retoriske fif på

side 8.

Når logopæden
hører stemmer

12

Fleksrummet

17

Stemmedannelse

har ikke kun noget med valgløfter at gøre, men også med diftongi, sangerkunder og almindelig hæshed. Københavns Universitets stemmefører Jenny Iwarsson fortæller om logopædens arbejdsopgaver på

side 12.

Grammatiske r-fejl

18

Årets ord

26

Sprogene i Sverige

27

Årets ord 2011

Ommet, *udlændingsservice*, *askeramnt* – alle har været Årets ord. Hvad skal det være i år?

Europanimister? Eller hvad med *Stripperkongen*?

Læs side 26, og indsend selv bedre forslag.

Mål og Mæle i Sverige

Svenskerne har netop fået et imponerende sprogatlas, som dækker stort set alle aspekter af svensk sprog og sprog i Sverige. Det kan vi godt være misundelige over. Kjeld Kristensen præsenterer værket på

side 27.

Velbekommen!

Skilt i kantine på
Det Humanistiske
Fakultet, Københavns Uni-
versitet

Sprogligheder

Denne brevkasse handler om sprogligheder. Det er spørgsmål og problemer om sprog, men det er også fine detaljer i sproget som man bliver opmærksom på, og som man vil gøre andre bekendt med. Går I rundt og tænker på sprogligheder, så send et brev om dem til redaktionen. De vil svare på brevet hvis de kan. Ellers kender de nok nogen de kan sætte til det. Send brevet til:

Carsten Elbro
Institut for Nordiske Studier
og Sprogvidenskab,
Københavns Universitet,
Njalsgade 120,
2300 København S
E-mail: ce@hum.ku.dk

? Frederætsja

Jeg undrer mig hver gang jeg tager toget ved Fredericia, over at denne by i DSB's højtaleranlæg betegnes »Frederætsja«. Og det er vist også en almindelig udtale i øvrigt. Der er ikke noget t i navnet. Navnet må være en afledning af *Frederik*, så hvis der indgik et k i udtalen, ville det ikke forbavse så meget. Hvor kommer da denne t-lyd fra?

Med venlig hilsen
Tue Eriksen
Århus

! Udtalen varierer ganske meget. I de københavnske Movia-busser Linje 1A og 15 siges der i højtaleren »Frederik-sjagade«, hvad der undertiden giver anledning til hovedrysten eller samtale mellem ellers tavse buspassagerer. Men »Frederætsja« har i århundreder været en udtaleform, som blandt rigsmålstalende altid har været en mindretalsudtale. Den henter naturligvis sit rationale i den direkte relation til *Frederik 3.*, som grundlagde byen. Tidligere kunne byen også kaldes *Frederiks Odde*, ligesom staveformen *Frederits* har haft betydelig udbredelse.

I dag udtaler de fleste det latiniserede bynavn »Frederætsja«; en anden variant, »Frederætsja« er ikke så hyppig, men foretrakkes af mange lokale. Hvis jeg skulle anbefale en udlæending en af varianterne, måtte det blive »Frederætsja«.

!L

? Så

I sit repetitionskursus om klassiske danske citatteji (*Mål og Måle*, 2011 nr. 2) følger Erik Hansen en ny til, nemlig at så i *Den signede Dag*, strofe 3, vers 2: »og var så hvert blad en tunge«, skal udtales med lukket å og betyde »på samme måde«. Det har ingen støtte i versrytmen på dette sted i nogen af salmens øvrige 12 strofer, for her står der overalt en daktyl (en

versfod med trykfordeling som ordet »sig-ne-de«). Og et tryksvagt så med åbent å giver udmærket mening:

»hvis hvert træ i skoven var levende, og man dernæst eller altså (dvs. i konsekvens heraf) antager, at hvert blad på dem var en tunge, kunne de dog ikke prise Gud tilstrækkeligt«. Grundtvigs forlæg, dægvisen fra svensk og dansk middelalder (str. 5 i Hans Thomssøns salmebog 1569), har heller intet, der bestyrker Hansens indfald. Grundtvig indrømmede gerne åbent sin umusikalitet (se Arthur Arnholtz i årbogen *Grundtvig-Studier* 1952), men han kunne slå takt og har næppe været usikker i sin strofe 3. Hans placering af så sammesteds i vers 6 viser, at han behersker versemålet fuldt ud. At opfatte vers 2's »var så« som to trykstærke stavelser i træk (en spondæ) er mere end for-tænkt – det er forkert.

Flemming Lundgreen-Nielsen
pensioneret docent,
Københavns Universitet

! Når min gamle kollega og vor førende Grundtvig-forsker oplyser at Grundtvig ikke kunne drømme om at lave en spondæ, så giver jeg mig uden videre. Min læsning af sætningen er sprogligt fuldt mulig, men annulleres altså her af versemålet. Jeg kunne bare have taget de sidste linjer i samme strofe: »thi evig nu skinner I-lvets lys/for gamle og så for unge«. Ordet så betyder her 'også', på samme måde – og skal udtales derved.

Og så skal jeg bede om undskyld-

ning for mit sjusk med at udlægge Ingemann som forfatter til »Kimer. I klokker«. Det er jo også Grundtvig!

EH

? Svalstighedsrygen

Mange journalister og efterhånden også »almindelige« mennesker lider af en slags sproglig »svalstigheds-syge«, hvor ord pustes op, og det, de egentlig dækker over, glemmes. Man siger fx

lovgivning, når man blot mener lov
problemstilling, når man blot mener
problem
målsætning, når man blot mener
mål

på nuværende tidspunkt, når man blot
mener nu eller i øjeblikket.

Er dette en udbredt tendens?

Peter Mikkelsen,
Ålborg

! Det er snarere en udbredt tendens, at mennesker irriteres over andres sprog (indsat selv en virtuel smiley, som redaktionsprincipperne forbyder os at bruge).

Vi tror ikke, der er belæg for at sige, at vi er midt i en »sproglig neobarok«, som man kunne kalde en sådan tendens.

Men det er oplagt, at eksemplerne i spørgsmålet ikke er enestående. Det er ikke usædvanligt, at trendsættende, pingler og pamperer bruger mere generelle ord og udtryk, end de har dækning for. Hvis man mener 'lov', men

bruger ordet *lovgivning*, så skifter man ikke alene fokus fra den håndterbelige lov til lovgivningsprocessen, men bruger også et mere omfattende ord end *nødvendig*. Denne tendens til abstraktion har desuden fået næring i den antiautoritære bølge efter 1960'erne, fordi man gerne markerer, at verden er større, end udsagnene om den. Man diskuterer måske et konkret problem, men ønsker at betone, at dette problem er en del af flere andre problemer, og derfor taler man *omkring* hele problematikken og sådan. Så kan man i hvert fald ikke beskyldes for snæversyn. På den anden side risikerer man at tabe fokus og klarhed. Se artiklen om 68'er-klischeer i *Mål og Mæle* 16. årgang nr. 1.

Sproglig svulstighed som i barokken er der dog slet ikke tale om. Barokken var både i stilistisk, billedsprag, ortografi og høflighedsfraseologi et overflødhedshorn ud i verbalt vokseværk. Se bare denne afskedssalut fra 1716:

»Af desssen Aarsager er jeg i allerdybeste Ydmyghed anlediget med ydmyge Fordristning at søge min Tilflugt til de høje Herrer, som hidtil dags er bleven bejnt med mit Øl, underdanig bedendes, at de ville have den store Naade for mig og højgunstig meddele mig og herpaa, det jeg vil haabe skulde afvende den mig paaførte og agtende, paa det mit Hus og Kraambod hererfer lige som tilforn kan være til Deres Tjeneste, beder om Forladelse for og lever jeg saa stedse Deres Excellencers mine naadige Herrens og Velyndere Deres underdanige

og ydmygste Tjener« – på nudansk: please!

Det kan godt være, at de lange og tunge formuleringer er udtryk for afsenderens ydmyghed og store investering i kommunikationsakten. På den anden side ville det nok skabe endnu mere irritation, hvis vi modtog sådanne e-mails i vores indboks. Der er altså et punkt, hvor kurven knækker.

Vi er altid farvet af vores egne interesser og antipatier, når vi betragter sprog. Et andet eksempel, der minder om læserens, er den tidligere badmintonspiller og OL-guldvinder Poul Erik Høyer, der som senere kommentator ret konsekvent brugte den lange og mere formelle *participiumsform* være *nødsaget* til frem for den mere mundrette være *nødt til*, og det i en sammenhæng, der er uformel (der forekommer mange spontane udbrud som *nøøj!* i kommentatorsprog). Det irriterede en del.

For at beskrive tendenser må man imidlertid finde en metode, der tager højde for, at vi er farvede og selektive, og som derfor udvælger materiale helt tilfældigt. Dernæst skal materialet gennemgås efter ensartede kriterier. Men det er en ordentlig og vanskelig mundfuld at skulle igennem med hensyn til et så bredt spørgsmål. Så det er næppe nogensinde blevet gjort. Med andre ord: spørgsmålet kan nok besvares, men ikke med hverken ja eller nej.

KF og CE

! Felix

I *Mål og Mæle* 2011 nr. 2 kritiserer Michael Lerche Nielsen mine konklusioner i artiklen Vincent og Josephine om den effekt kongehusets navnevalg har i befolkningen. Pointen i kritikken er at han mener jeg har lagt for stor vægt på nogle udsving i popularitetskurverne for navnene Felix og Isabella.

Jeg kan til en vis grad give ham ret i hans kritik, men nogle aspekter i hans indlæg er problematiske. Hele mit svar på Michael Lerche Nielsens kritik kan findes på nettet: <http://rifi.ku.dk/ansatte> → Birgit Eggert → Publikationer → Vincent og Josephine.

Birgit Eggert

mål+mæle

ISSN 0106-567X

Hjemmeside: www.malognmaele.dk
eller www.malognmaele.dk

REDAKTION:
Kasper Boye, Carsten Elbro, Ken Farvø,
Erik Hansen og Jørn Lund.

TYPOGRAFISK DESIGN: Henrik Birkvig
SKRIFT: FF Olsen

EKSPEDITION OG ABONNEMENT:
Studenterrådet, Det Humanistiske
Fakultet, Københavns Universitet,
Njalsgade 80, 2300 København S.
Tlf. 35 32 91 45.
E-post: maalognmaele@hum.ku.dk

Mål og Mæle udkommer 4 gange om året, og abonnementsprisen er 190,00 kr. for årgang 2011.

Eftertryk af tekst og illustrationer er tilladt når kilden angives.

Spørgsmål til læserbrevkassen samt manuskripter til Mål og Mæle sendes til:
Carsten Elbro,
Institut for Nordiske Studier og
Sprogvidenskab, Københavns Universitet,
Njalsgade 120, København S
ce@hum.ku.dk

Tryk: Grafisk - KUA